

վրայ
արարին
ի կողմ
ի գինը
ոչ մա-
նաբացի
ուր զը-
րու թիւ-
նան Ա-
րարային
գետին
ուր է
մ ենք,
անհա-
նաւոր
արարին
նայ և
ամբողջ

Եկաւ Երեմիայի փառաբանում այս տարին
շատ քիչ գինն է ստացուել: Այն
մարդիկ, որոնք առատութեան տարին
700 թունգի գինն էին ստանում, իսկ
անբերութեան տարին 300 թունգի,
այս տարին միայն 60 թունգի ստա-
ցան: Գինու որակն էլ անցեալ տա-
րուանից վատ է: Ինչպէս կարծիքը,
նոյնպէս և սովորական թիւն է և
գառահատ: Սակայն առ հասարակ
գինու սակարկութեան պատճառով, ինչ-
պէս հաղորդում են տեղական ռուս
թերթերին, բաւական բարձր գին
ունի նա,—սակարկութեան արժէ 70, 80, 90
կ. թունգին, իսկ կարմիրը—90 կ., 1
ը. և 1 ը. 10 կոպէկ:

Գինեւրալ Անհեկոյի Անդրկաս-
պեան երկիրն ուղեւորելով կրկին
գարթել են մի քանի մոռացուած
խնդիրներ: Գրանց մէջ է և երկա-
թուղային շրջաններն անհետացած Անդր-
կասպեան նաւթը որպէս վառելիք
գործածելու խնդիրը: Երկաթուղային
Բայա-Իշէն կայարանում կրկին երե-
ւացել են խեղճները, որոնք ուղար-
կուած են հետազոտելու և իմանա-
լու, թէ ինչ գործելու մէջ են գը-
տնելու Նաւթի բերան նաւթային
աղբիւրները, այդ խեղճները սկը-
սել են կրկին եռանդով նորանոր ծը-
րագրեր կազմել այդ աղբիւրները
մշակելու և նրանց օգտուելու եղա-
նակի համար: Անցեալները լուրեր էին
տարածում, թէ նաւթ աղբիւրները
բոլորներն մի ընկերութեան յանձնառու
է եղել նաւթի այդ աղբիւրները մը-
շակելու, սակայն այդ լուրերը կանխա-
ժամ էին:

Բաւա-Իշէնի Նաւթի բերան մէջ
երկաթուղային ճանապարհները կա-
նոնաւորուելու և նաւթի աղբիւրները
մշակելու համար, ինչպէս հաղորդում
են «Կառ.»-ին, Անդրկասպեան երկա-
թուղային կառավարչի Անհեկոյի
առանձին վարկ է խնդրել գինուորա-
կան միջնորդին:

Ինչպէս յայտնի է, Կասպեան
գետը հոկտեմբերի 17-ին խորտա-
ւասուելու Տարանովի և Բորի կա-
յարանները մէջև: Մայրաքաղաքի
թերթերը հաղորդում են, որ նոյն
կայարանները մէջև, հոկտեմբերի
30-ին, ցերեկով նոր փորձեր է պա-
տահանել: Խորտակուել է ապրանքակիր
գետը, որի մէջոցին երկու հոգի վե-
րադարձուած է:

Ճանապարհների հաղորդակցութեան
խեղճներն ինտաւատուած հոկտեմ-
բերի 24-ին պրոֆեսոր Ն. Ա. Բել-
լիսկին մի դատաստութեան է կար-
դացել Սուրաբի ներքնաւոր մասին:
Այդ ներքնաւորն, որ 3 վերստ 370
սափէ երկարութեան ունի, յարգելի
պրոֆեսորը պատկերացրել բոլոր
մանրամասնութիւններով՝ գիւծական
լաւտերի միջոցով:

Ամեն կողմից լուրեր են ստացում
Պարսկաստանում այս տարին եղած
պտղի առատութեան մասին: Ստորա-
բաղկի բերում են բաւական նշանա-
ւոր քանակութեամբ բամբակ, որ ու-
ղարկում է Ասորիստան: Խորտակուել
ցամաքային ճանապարհով Անդրկաս-
պեան երկիրներն ու Բազու ուղար-
կում են չոր մերկ, գորգ և միտաք-
սեղէն, որոնք ոչ թէ պարսկական ա-
նուն են կրում, այլ, «Կառ.»-ի ստե-
ղծ, թէքային և բաւարարին:

Անցեալ տարին հեռագրական կա-
նոնաւորութեան մէջ փոփոխութիւններ
մտցրին գինը վերաբերմամբ թեր-
թերը հաղորդում են, որ այդ փոփո-
խութիւնը 10 ամսուայ ընթացքում
կառավարութեան եկամուտը 1/2 մի-

լիւնից աւել է մեծացել: Այդ եկա-
մուտով պէտք է գալ տարին նոր հե-
ռագրական գծեր շինել:

Նաւթուղում երկաթուղային կա-
յարան հաստատելու կարիքը խիստ
զգալի լինելով, քանիցս այդ մասին
խնդիր է բարձրացել և միշտ էլ քը-
նել է խնդիրը Սակայն, ինչպէս ե-
րեւում է, այդ խնդիրն այժմ նախա-
տարր որոշումն է ստանում: Այդ
կայարանն հիմնելու համար արդէն
կազմուած է նախահաշիւը և շու-
տով, ինչպէս լուր է «Կառ.»-ը, պիտի
ձեռնարկեն նոյն իսկ կայարանի շի-
նութեան:

Պաշտական նկարիչ Ջեյն, որ ա-
կանատես վկայ է եղել հոկտեմբերի
17-ի խորտակման, մի մեծ պատկեր
է պատրաստում այդ խորտակման
առթիւ:

Վարչաւարում և Սուրաբի Գործում
պատրաստութիւններ են տեսնում
լուսանկարչական հանդէսի:

Ստացանք «Հանգիստ ամօրեայ»-ի
նոյեմբերի տետրը, լուսանկարութեան
է. Պերսեպոլիսի սեպագիրք. Պատմու-
թեան հայ լրագրութեան. Իրաւունք
հայոց. փոփոխութիւնը Բարձրահայոց,
Ծովաւայ 1800-էն ի վեր. Գարձեալ
«Ճաշակ»։ Մոմաբործութիւն. Խաչ ու
ձիւղի (վէպ). Նորարար. Տնտեսա-
կան, մանրակրթ. Քաղաքական տե-
սութիւն:

Որպէս լրացուցիչ մասնագէտ զինե-
լիք, խորտակման տեղը ուղարկում
են Պետերբուրգի անխնայական ինս-
տիտուտի պրոֆեսոր Շուկինին և
Պետրովին և հանրային լինեմէն Գա-
լուշովին: Սպանուած օրէք-կոնդուկ-
տոր Մորոզովը ընտանիքին տարեկան
700 ռուբլի նպատ է նշանակուած,
իսկ Խորտակ-Նիկոլայիսի երկաթու-
ղային վարչութիւնը որոշել է 12,000
ռուբլի վճարել Մորոզովային:

Կերակի, նոյեմբերի 6-ին, մի 20
տարեկան տղայի՝ Մ. անունով,
փորձել է Գործում խնդրուել: Բայց
շուտով օգնութեան հասնելով նրան
աղատում են խնդրուելու: «Մոմ»,
«Կառ.»-ի տետրով, որ Մ. անունով ա-
նուի մահու պատճառն այն է,
որ նրան խորտակելու առանձին են
պատկեր:

Մի աշխատակից Չուրաբի «Փշրուած
կեանք»-ից յետոյ թերթին քանակա-
րական բաժնում կը հրատարակենք
խորագրութեան համար պատրաստի
ունեցած վկայական երկրից ռուս
տալանդաւոր և երևելի գրող Տուրգը-
նեւի՝ «Առաջին սէք»-ը:

ՄԱՍԻՈՒԻ ԶՈՒՄ

*** Սուրաբի ներքնաւորն, որ քան
էլ մեծ և դժուարին գործ լինէր
այդ, վերջացած է: Կովկասը քանի
գնում աւելի և աւելի կարգաւորում
է իւր հաղորդակցութեան միջոցները:
Բայց դեռ խիստ շատ բան կայ երկրի
ներսում փոխադրութեան միջոցների
ցանկալի կէտին հասնելուն: Տեղա-
կան ռուս մամուլն այդ առթիւ խոս-
հրդածութիւններ է անում: Տեղական
«Կառ.» թերթը կարծում է օրենսդր.,
որ անհրաժեշտ է հաղորդակցութեան
զեւրին միջոցով Կովկասը միացնել
Ռուսիայի հետ և դրա համար հար-
կաւոր է Կասպից ծովը ափով անց-
կացնել երկաթուղին՝ խոսք տալով
Կովկասեան մեծ լեռնաշղթայի մէ-
ջով ահագին ներքնաւորներ շինելու:

«Գործը վերաբերում է ներքին եր-
կաթուղիների ցանցը ամբողջ Անդր-
կովկասի հետ միացնելուն, այսինքն
մի անգամից գէշ անցկացնելուն, որ
ռուսական մանուֆակտուրային ար-
դիւնաբերութեան կեդրոնը միացնէր
Կասպից ծովափին կից ընդարձակ
վաճառականների հետ, որ ռուս գոր-
ծարանատէրերն քաղաքակ առու-
ճախս կունենան և գործարաններն
էփան հում ապրանք, որի կուտուրան
կը գործադնէ Ռուսիայի սահմա-
գծային նահանգների բարձրութիւ-
նները, աղատելով Ռուսիային առ-
ձեռն փողով նոյն բանը Ներքնա-
ւոր ստանալուց: Այս դարձակ խոս-
քեր չեն: Կասպեան ծովափինայ
գինը ամենալաւը, ամենաէփան ճա-
նապարհը կը լինի ոչ միայն Անդր-
կովկասը միացնելու համար, այլ և
Շուրջկասպեան միւս երկրներն էլ
Ռուսիայի և նրա գործարանային կե-
դրոնի հետ միացնելու: Վարչակալ-
կազմ թիֆլիսի հետ միացնելով, ի գոր-
տեղը ճանապարհը երկարանում է
Սովիւլայից՝ յիշեալ տեղերը ապրանք
բերելու համար, ռուսի բնական է,
որ պետական շահերն տեսնելով,
առանձինութեան պէտք է տալ Կաս-
պեան գծին»:

*** Սակայն նոյն խնդիր վերաբեր-
մամբ բոլորովին ուրիշ կարծիք է
«Կառ.»-ը: Թերթը, որ առանց ո և
է կասկածի յայտնում է, որ Ռուսիան
Կովկասի հետ միացնելու համար
հարկ անհրաժեշտ է Կովկասեան
լեռնաշղթան ձգել և անցնել օտնէկ-
ներով (ներքնաւորներով):

«Սուրաբի տանհինգ տարի առաջ,
ասում է այդ թերթը, միջնորդներն
խորհրդում, այն ժամանակի փնտա-
նելի միջնորդը պ. Բէյլիսը լուսնային,
թէ ազատ գումար չկայ երկաթուղի-
ներէ համար, բայց թէ ոչինչ գումար
չէր խնայել, եթէ հնար լինէր Կով-
կասեան լեռնաշղթայով ներքնաւոր
անցկացնելու: Այն ժամանակի միայն
լեռնաշղթան անպարտաւոր լինելու և
ներքնաւորային դանդաղ կապուած քե-
րի երկրից կազմակերպել միջնորդնե-
րի կոմիտէին և ճանապարհների
հաղորդակցութեան միջնորդին: Բայց
այժմ, երբ արդէն «Սուրաբի» ներք-
նաւորն ստեղծուել, Սուրաբի ներք-
նաւորը փորձով, ներքնաւոր շինողներ
թիւն աւելացան և օտնէկի գործը
լեռնային մասերի գործ դարձան լեռն-
նէքներէ համար: Միայն հարկաւոր է
այժմ ձեռք գարնել Անդրկովկասը
Ռուսիայի հետ միացնելու երկաթու-
ղեան»:

«Նոր-Գար»-ի մէջ արդէն հաղոր-
դուած էր, որ Անաւորի գիւղում
հայեր բաց են արել մի օրեօրա-
կան ուսումնարան, ժողովուրդը սերով
ողջունել էր այդ օգտակար ձեռնար-
կութիւնը և ցանկութեան էր յայտնել
տղայոց ուսումնարան էլ ունենալու:
Այժմ նոյն ուսումնարանի մասին վրաց
«Իւլէրա» թերթում կարդում ենք
Անաւորի գիւղից գրած.

«Աստուծոյ հայրի համար մայրենի
լեզուն ոչ միայն համարուած էր, այլ
և իսկական էր վրացերէնը, որովհե-
տեա նրանք ուրիշ ոչ մի լեզուն ոչ
կարդալ գիտէին, ոչ գրել և ոչ էլ
խօսել: Միայն մօտեքստ այստեղ բաց-
նել օրեօրական թիւնական (») ու-
սումնարան, որի նոր ուսուցչուհին
խիստ տաք կալովաղուց մոռացուած
լեզուն վերականգնելու գործին: Նա
խտուութեամբ արգելել է աշակերտու-
հիւններն խօսել վրացերէն և ջերմ
հայաստանէնու եռանդն այնտեղ է
հանում, որ նա ամեն օր տեղական
գիւղիկէններն, բուն վրացի կանանց
(») խիստ յանգիմանութիւններ է ա-
նում հայոց լեզուն չիմանալուն հա-
մար, որին նրանք իրաւամբ պատաս-
խանում են (») թէ ոչ թէ երեք
կարիք ունին հայոց լեզուն, այլ
հայերը վրաց լեզուն»:

ԹԵՂԱՎԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԵՐԵՎԱՆ, 26 հոկտ.—Մինչև բամ-
բակի երևուլը Երևանում տիրում էր
կատարեալ անտարբերութիւն ղէպի
առևտուրը: Բամբակի երևուլով, Ե-
րևանի դափնեի տակ յայտնուած է
շարժողութիւն և գործունէութիւն:
Մայիս ամսից սկսած Երևանի վա-
ճառականները մինչև սեպտեմբեր ա-
միսը կարգին առևտուր երես չեն

տեսնում, ամբողջ օրերով նրանք խա-
նութի առջև անգործ նստած, իրենց
պարագա ժամանակը մեղացնելու հա-
մար վրադուած են եղած խախտուած
այլ խաղեր խաղալով: Եւ իրաւ, ում
հետ առևտուր ունենայ վաճառակա-
նը, երբ նրա գլխաւոր մուշտարին—
գինուցին ամառուան երեք ամիսնե-
րը գրադուած է գաղտնային աշխա-
տութիւններով, մանաւանդ որ դա-
տարկաձեռն է:

Երևանի վաճառականը առևտու-
կան յարաբերութիւն ունի ընդհանրա-
պէս երկու դասակարգի հետ. մէկը
քաղաքի ծառայող պաշտօնական
դասն է, իսկ միւսը՝ գիւղացին, առա-
ջինը իւր փոքրամասնութիւնով չէ կա-
րող լրացնել մի նահանգական քա-
ղաքի առևտրականների պահանջը.
երկրորդը և գլխաւորը—գիւղացին է,
որի մասին ասեցինք: Գիւղացին եր-
բէք չէ համարձակուել դատարկա-
ձեռն քաղաք մտնել. նա սպասում է
անհամբերութեամբ մինչև իւր բեր-
քի հասնելը, այնուհետև քեռնաւո-
րուած գրաստով մտնում է քաղաք
և ծախելուց յետոյ, նա հաւասար
մասն է հանում իւր վաստակից և
վաճառականին և արհեստաւորին.
Իսկ մնացածն էլ անգութ վաշխա-
ռուի գրաստին է մտնում: Եւ ամբողջ
տարուայ վաստակը նա մի քանի օ-
րում միտնելով, դատարկ գրաւանով
վերադառնում է իւր ձմեռային օթե-
ւանը՝ մի քանի ամիսներ հանգիստ
պայելելու ամբողջ տարուայ չարա-
բանքից յետոյ:

Վերջին 87—88 թուերում բամբակի
գինը զգալի ինքուր բարձրացան. այն
բամբակը, որ տարիներ առաջ ծա-
խուել է պուրը 6—7 ռուբլի, այժմ
մտնում է պուրը 10—11 ռուբլի,
թէպէտև վերջերում բամբակի գինը
զարձեալ ի՞նչա պուրը 9 ռուբլու:
Բամբակի անսովոր բարձր գինը գիւ-
ղացիներին շնորհակցելու, նրանք այլ ևս
ուրիշ բոյսի բերքերն արգիւնաբերու-
թեան վրայ չեն մտածում: Նրանք
իրենց ունեցած հողերում ամբողջա-
պէս բամբակ ցանեցին, մոռանալով
մինչև անգամ մտածելու իրենց ապ-
րուստի համար հարկաւոր ցորենի պա-
շարի վրայ: Օտար երկրից բամբակ
առնողները մարդիկ ցրուեցին Երևա-
նի նահանգի մէջ, որպէս զի բամբակ
ցանելու համար փող բաժանեն, այդ
առաջալը մեծ ընդունելութիւն գը-
տաւ գիւղացիների մէջ, որովհետև համ-
լաւ գին էին տալիս, երկրորդ էլ կան-
խիկ փողը գիւղացիներին թէ հրա-
պուրում էր և թէ հարկաւոր էր, Գիւ-
ղացիները մեծամասնութեամբ ցորենը
Թողնել և սկսեց բամբակ մշակել.
բամբակը յետոյ պիտի ծախէր, որ ի-
րեն հարկաւոր ցորենի պաշարը առ-
նէր: Այդպիսով ցորենի պակասութիւ-
նը զգալի եղան Ահա թէ ինչու այս
երկու տարին Երևանում ցորենի սա-
տիկ թանկութիւն է: Երևանցիները
տարեկան առաջ սովորութիւն ունէին
պարձրեալ, որ իրենք աժտան գնով
հաց են ուտում. իսկ այժմ այդ չկայ.
բամբակից ստացած փողը պէտք է
ցորենին տան:

Փոքր ինչ գաղափար տալու համար
ընթերցողին, թէ ինչ կերպ են վար-
ւում գիւղացու հետ նրա միտքը
գնելու միջոցին, աւելորդ չէ առաջ
բերել մի օրինակ բազմաթիւ ղէպե-
րից:

Գիւղացին քեռնաւորուած գրաս-
տով մտնում է քաղաք և դեռ դա-
փանի տակ չհասած, նրան շրջապա-
տում են մի խումբ միջնորդներ կամ,
ինչպէս տեղացիք օրով են կոչելու,
«ղաւաղներ»:

Խրաքանչիւր բամբակ գնող ունի
մի քանի դալարներ, իսկ ինքը մի-
միայն դալանու մօտ նստած նա-
յում է կշռել, կշռողը ի հարկէ իւր

գործը լաւ է հասկանում. նա պա-
մանաւորուել է աղայի հետ և աղ-
պիսով ողորմելի գիւղացուն կողպա-
տում են կշռի մէջ: Ի հարկէ խոյճ
գիւղացին չէ կարող հակառակել ա-
ղայի կամքին: Նա լաւ հասկանում է,
որ իրեն կողպաւոր են, բայց խօսել չէ
կարող: Բացի դրանից նա պարտաւոր
է մի բան տալ իրենից գնող դալա-
րին որպէս ընծայ: Այդպիսի ղէպեր
սովորական են Երևանում և մինչև
այժմս դեռ չէ եղել մէկը, որ բողո-
քէր դրա ղէմ և բողոքը իւր արցա-
րացի լուծումը ստանար:

Պար.

Ք Ա Ղ Ա Ք Ա Ն

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԲՈՂԱՐԻԱ.—Բոլորարկան ազգա-
կին ժողովը բացուեց պրինց Ֆերդի-
նանդի գահական ճառով, որի մէջ
պրինցը առանց արտաքին քաղաքա-
կանութեան մասին ո և է ակնարկ
ձգելու, խօսեց երկրի ներքին, տնտե-
սական, դրութեան մասին և ուրախու-
թիւն յայտնեց, որ երկրի մէջ խա-
ղաղութիւնը վերահաստատուեց, փո-
ղովրդի նկրթական միջոցները լաւա-
ցան, ճանապարհների հաղորդակցու-
թեան համար երկաթուղիներ շինուե-
ցան և Բոլորարկան միացուա երկու
մեծ մայրաքաղաքների հետ: Ազգա-
կին ժողովը պրինցին շնորհակալու-
թիւն յայտնեց նրա ջանքերի համար
և յոյս յայտնեց, որ պրինցն այսու-
հետեւ էլ կը շարունակէ նոյն ճանա-
պարհով առաջ ընթանալ և երկրի
տնտեսական զարգացման նպատակով
Այնուհետև կայանում են ազգային փո-
ղովի նիստերը, որոնց մասին ման-
րամասն տեղեկութիւններ չկան,
միայն յայտնի է, որ շատ խառնալու-
ն են եղել: Նախապատրաստական փո-
ղովներում այ. Ստամբուլում յայտ-
նել է, որ ինքը չպիտի հրաժարուի
իւր պաշտօնից, եթէ նոյն իսկ երեք
հոգի մնան իւր կուսակիցներից, որով-
հետև Բոլորարկան կարելի է միմիայն
ոյժով կառավարել: Ռուսական մա-
մուրը չափազանց զայրացած է Ստամ-
բուլում այդ ինքնակամ և բռնակալ
յայտարարութեան վրայ: Սակայն
կան և լրագրները, որոնք ի նկատի
ունենալով Բոլորարկայի ներկայ դը-
րութիւնը և ընդմիպելը կուսակցու-
թիւնների ստացած գաղտնի քաղա-
կանութիւնների աղբիւրները, նրա տա-
կալարար են գտնում Ստամբուլով
վարմունքը: Սակայն, ինչպէս երևում
է, Բոլորարկայի ներքին գրութիւնն
այնքան էլ տարտամ գրութեան մէջ
չէ, ինչպէս աշխատում են նկարա-
գրել, որովհետև վերջին ժամանակ-
ներս երկրի մէջ մի կողմից երկա-
թուղային գծեր են բացում, միւս
կողմից էլ բարձրագոյն ուսումնա-
րանները Ասպէս օրինակ, Սովիւլայում
բացուել է մի համալսարան, որ իւր
տեսակի մէջ առաջինն է Բալկան
թերակղզում: Սակայն դեռ այժմ բա-
ցուած է համալսարանի պատմա-լե-
զուարանական բաժինը:

—Պրինց Ֆերդինանդի մեծ եղբայր
պրինց Ալեքսանդր ուղեւորել է Կ. Պո-
լս, ուր նա պիտի ջանայ Սուլթանի
հետ տեսակցել: Այնուհետև նա կու-
ղեւորի Սովիւլ և երկար ժամանակ
կը մնայ այնտեղ:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ.—Գերմանական բոլոր
կուսակցութիւններն էլ մեծ եռանդով
պատրաստուած էին պառլամենտի սեյմի
անգամների ընտրութեան համար:
Իշ. Բիսմարկի լեւնամիները և հակա-
ռակորդ կուսակցութիւններն ոչ մի
միջոց չէին խնայում իրենց գործը ա-
ռաջ տանելու համար. նրանք մինչև

